

CZU: 81`22:82-97

REDUNDAȚA RELATIVĂ A TEXTULUI EUCHOLOGIC. O PERSPECTIVĂ SEMIOTICĂ

Nicoleta PENEL (Ursuțu)

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România

Subiectul prezentei lucrări este relevant, deoarece încercările propuse în analiză se referă la un model particular de redundanță, a cărui funcționalitate este contestată, respinsă în câmpul eclezial prin prevederi stricte canonic-tipice. Cu toate acestea, fără a se uita la conținutul învățării credinței, doar urmând meritele analizei semiotice, se poate face un exemplu pentru a descoperi cu un anumit grad o adevărată caracteristică importantă care, până în prezent, nu a mai fost surprinsă nici analizată în context semiotic: REDUNDAȚA RELATIVĂ A TEXTULUI BIBLIEI. În cadrul fracturilor noologice are loc traducerea de la monolog la dialog (Om-DUMNEZEU), iar textele religioase liturgice dobândesc o trăsătură fundamentală, ordonată din creație, și anume – redundanța relativă. În majoritatea covârșitoare a textelor religioase (inerente Epistolelor Pauline, în rugăciunile de mulțumire, în Psalmii davidici sau în Psalmii regal-mesianici) se poate identifica o așa-zisă strategie de politețe pozitivă prezentă ca marcă în formulările care în general urmăresc menținerea deschiderii relației de comunicare cu Dumnezeu. O serie de formațiuni euhologice, care pot fi plasate sub semnul redundanței, de exemplu, rugăciunile timpurii ale actelor liturgice: Slavă, Rugăciune, Împărate Ceresc, care se supun regulilor tipice ale Zilei. Pot fi menționați Psalmii, cartea Psalmilor fiind bogată în rugăciuni de laudă, cerere, mulțumire și pocăință, cu texte similare.

Cuvinte-cheie: redundanță, lingvistică, semiotică, filosofie, cunoaștere.

RELATIVE REDUNDANCY OF THE EUCHOLOGICAL TEXT. A SEMIOTIC PERSPECTIVE

The subject of the present paper is relevant since the attempts proposed for analysis refer to a particular model of Redundancy whose functionality is challenged, repudiated in the ecclesial field by strict canonic-typical provisions. Yet, without looking at the content of teaching faith, only by following the merits of the semiotic analysis, a possible example can be made up to reveal with a certain degree of truth an important feature which, until the present, was not analysed in a semiotic contest: RELATIVE REDUNDANCY OF THE BIBLE TEXT. In the noological frames the translation from the monologue to the dialogue (Man-GOD) takes place, and the liturgical religious texts acquire a fundamental trait, in order from the Creation, namely their RELATIVE REDUNDANCY. In the overwhelming majority of the religious texts (inherent in the Pauline Epistles, in the prayers of thanksgiving, in the Davidic Psalms, or in the royal Messianic Psalms) one can identify a so-called positive politeness strategy (*captatio benevolentiae*) present as a mark in the encomiastic formulations, which generally aim to maintain open the communicative relationship with God. A series of euhological formations that can be placed under the sign of redundancy: for example, the early prayers of the liturgical acts: Glory, Prayer, Heavenly King, Glory who succumbs to the Typical Rules of the Day. The Psalms may be mentioned, the Book of Psalms being rich in prayers of praise, request, thanksgiving and repentance, with similar texts.

Keywords: redundancy, linguistic, semiotic, philosophy, knowledge.

Introducere

Armătura esențialistă a științei religiilor în domeniul semioticii, afirma Michel Meslin „este, așadar, în mod necesar, o antropologie religioasă care tinde să depășească simpla descriere în timp și spațiu, pentru a studia comportamentele umane în fața sacrului...” pentru a se poziționa relațional, ca și chemare/ invocare mediată de cuvintele rugăciunii ce vizează spațiul euhologic comunicare-comuniune liturgică [1, p.269-272].

Pretutindeni, pe om l-am întâlnit aflat în căutarea unui sacru pe care îl exprimă prin diferitele lui limbaje și condiționări psihosociologice, admitând în cele din urmă necesitatea redimensionării sale spirituale. Doar astfel cercul propriei existențe se închide abia atunci când se deschide în vectorul dialogului interpersonal cu Dumnezeu și cu semenii. Aproximarea de Dumnezeu se realizează mai cu seamă prin rugăciunea considerată de Sfântul Teofan Zăvorâtul drept „respirație a Duhului”. De pe fondul unei analize pertinente a elementelor comune din experiențele religioase, Claude Rivière a ajuns la concluzia că „toate religiile au în comun următoarele trei caracteristici: 1) lumea vizibilă este o parte dintr-un univers mai spiritual, din care își trage unirea sau relația armonioasă cu acest univers superior, este principala ei semnificație; 2) este adevărata noastră finalitate; 3) rugăciunea sau comuniunea interioară cu spiritul de acolo – fie că este numit „Dumnezeu” sau

„Lege” – este un proces în care se realizează efectiv o lucrare, iar înăuntru se degajează o energie spirituală, producând efecte psihologice sau materiale în interiorul lumii fenomenale” [2, p.34-35].

Tema raportului dintre natura umană și harul dumnezeiesc presupune o analiză semiotică devenită tangentă cu aproape toate domeniile teologiei fundamentale (hristologie, antropologie, eclesiologie etc.). Însăși ideea de *raport* arată relația sau afinitățile semiotice existente între cei doi factori: divin (transcendent) și uman (immanent), ca și convergența mai multor aspecte liturgico-euchologice.

Fenomenologia redundanței

Pornind demersul analitic de la paradoxul hermeneuticii, știință conceptualizată printr-o etimologie care se revendică pe sine de la numele mesagerului zeilor, Hermes–hermeneutică, se poate preciza că, inițial, ea viza doar transmiterea mesajului, fapt care, inerent, implica și libertatea interpretării. Hermeneutica, după cum ne spune și Otto Pöggeler, „nu înseamnă în primă instanță interpretare, ci, mai întâi, aducerea unui mesaj, a unei vești” [3, p.59].

Cu toate acestea, în perioada modernă, mai ales, hermeneutica este privită mai degrabă ca dialog intercultural și deschidere relațională, ca subordonare a trecutului față de prezent, pornind de la faptul că doar accesând metodologic o atitudine reconciliantă a trecutului cu prezentul se poate pătrunde în orizontul expresiv al alegoriei. Dacă o privim ca teorie a comprehensiunii, atunci când definim direcțiile hermeneuticii secolului XX, așa cum a fost ea inaugurată de Friedrich Schlegel, constatăm că ea se bazează pe trei repere: pe reanimarea hermeneuticii suspiciunii a lui Martin Chladenius, pe hermeneutica psihanalitică formulată în cadrul teoriei clinice a lui Freud [4, p.123], pentru a sfârși apoi în curentul poststructuralist. În postmodernism, „deconstructivismul lui Jacques Derrida a devenit una dintre cele mai puternice expresii ale ethosului poststructuralist” [5, p.5]. Gândirea raționalistă modernă s-a centrat cartezian pe fenomenul îndoielii atunci când retorica hermeneuticii separa *mirarea* (din inocența intuiției naturaliștilor) de *îndoiala metodică* (în duh cartezian, desigur), fără să considere îndoiala ca „început al filosofiei ce sfârșește ca o cunoaștere adevărată abia atunci când îndoiala a fost lăsată în urmă” [6, p.221]. De la structurile relaționale revelate ale Creației, trebuie să realizăm trecerea spre modelul comunicării, elaborat de Claude Shannon și Warren Weaver, care avea să fie expus și argumentat epistemic în anul 1949, în lucrarea cu titlul *Teoria matematică a comunicării*. Noua abordare a relației semiotice depășea aici definiția, potrivit căreia comunicarea era actul prin care mesajul pornit de la emițător la receptor putea afecta comportamentul sau dispoziția ultimului. Claude Shannon rescrie definiția lui Lasswell, arătând că „a comunica înseamnă a transmite un mesaj care este primit” [7, p.41] și este primul care introduce în această relație conceptul de *redundanță informațională*. Atunci când Shannon vorbește despre *redundanța informațională*, el face referire la gradul de predictibilitate, la nivel de convențional, aspect care are relevanță în evaluarea modurilor de transmitere a informației.

În ceea ce privește fenomenul în sine, mai ales atunci când, stabilindu-i etimologia, trebuie să extragi dintr-un dicționar polisemia REDUNDANȚEI, pot fi remarcate o serie de variabile:

Etimologie: lat. *redundare* – „a curge pe deasupra” ⇔ *redundantia* = „revărsare, abundență”;

fr. *rédundance*, engl. *redundancy*;

Sinonim: *superfluitate, abundență inutilă*;

1.- [comunicații] – R. mărime care caracterizează o sursă de mesaje și reprezintă excesul de informație transmisă față de strictul necesar;

2.- [literatură] – R. abundență inutilă de expresii, cuvinte, imagini și figuri de stil utilizate în formularea unei idei literare;

3.- [semiotică] – R. formă de realizare a informației, facilitează, maximizează practic identificarea noutăților dintr-un mesaj. Într-o limbă nu se poate menține decât ceea ce aduce o contribuție precisă la comunicare. Necesitățile practice ale comunicării cer, deci, ca forma lingvistică să fie constant și pe toate planurile cât se poate de redundantă. R. este indispensabilă funcționării limbajului, când copilul învață folosirea limbii de la cei din jur sau când adultul întâlnește cuvinte noi;

4.- [tehnică] – Sistem R. introducerea de sisteme suplimentare față de cel de bază, care să asigure (în domeniul aerospațial în special) funcționarea unui sistem, în cazul când primul sau altul dintre dispozitivele cu aceleași funcții ies întâmplător din uz.

Pentru că trecerea de la definiții la rugăciune este una *ex abrupto*, trebuie subliniat că în cadrele ei noologice are loc translarea de la monolog la dialog (Om-DUMNEZEU), iar textele religioase dobândesc o trăsătură fundamentală, rânduită încă de la Creație, anume – REDUNDANȚA LOR RELATIVĂ, atribut conferit chiar

de argumentul fundamental al METAFIZICII PREZENȚEI. Astfel, se poate vorbi despre un model aparte de Redundanță, a cărei funcționalitate este insularizată în domeniul eclezial prin prevederi stricte canonic-tipiconale. În acest cadru analitic, fără a atenta la conținutul învățaturii de credință, doar urmărind reperatele analizei semiotice, prin exemplificare, se poate formula o argumentare capabilă să reliefeze, cu grad de adevăr, o trăsătură importantă care nu a mai fost analizată în context semiotic: REDUNDANȚA RELATIVĂ A TEXTULUI EUCHOLOGIC.

Tușe pentru arhitectonica unei noi paradigme

Prin densitatea sa semantică, redundanța închide în miezul ei un adevăr de aceeași vechime cu epoca la care face referire, adică din clipa în care omul intuiește, apoi percepe relația sa cu lumea și capătă acele adâncimi supracategoriale pe care doar „o paradigmă metafizică poate să le scoată mai bine în evidență și să le explice mai profund. De regulă, pornind de la „canoanele” lui Kuhn, o paradigmă de acest gen se construiește pornind de la următoarele principii: 1) există o esență de natură suprasensibilă și atemporală a lucrurilor; 2) gândirea, facultatea cognitivă fundamentală a omului, funcționează în conformitate cu anumite legi universale; 3) adevărul reprezintă adecvarea gândirii și a lucrurilor” [8, p.407].

Deci, pe ce ne bazăm? *Mutatis mutandi*, argumentele pe care le formulez în susținerea ipotezei de lucru sunt următoarele:

1. Pericopele biblice și textele patristice, având *ab initio* o valoare imperativ-descriptivă, ne arată că martorii ai Creatorului și Creației, primii care surprind începutul Revelației divine sunt serafimii care Îi slăvesc măreția și frumusețea prin cereasca simfonie a Imnului Trisaghion, mai înainte de întemeierea lumii: „*când stelele se nășteau și îngerii Mei Mă preamăreau în cor*” [9, 38,7]. În această Liturghie cosmică, din interiorul teoriei sistemelor redundante, ilustrând doar factorul analitic și întărindu-i aspectele prin care se poate înlătura orice posibilă acuzație de impietate, subliniem că are loc nu doar o cuvântare sfântă (ἱερόλογία), ci – mai presus de toate – o lucrare sfântă (ἱερούργία) sau o lucrare dumnezeiască (θεουργία) de care se bucură și la care participă tot Cerul și Pământul, care doxologic cântă „*Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot, plin este cerul și pământul de Slava Lui...*” [9, 6,3].

Aici sunt prezente multe taine ale Cuvântului, dar care, fără a avea o călăuză pricepută în pătrunderea lor, nu vor putea fi înțelese niciodată. Călăuzele cele mai potrivite sunt Proorocul Moise și Sfinții Părinți care ne spun că la Facere, pe linia semiotică dintre *emitent* și *receptor*, cuvintele sunt un liant, ele dobândind, prin sine, valoarea ca manifestare incipientă a vieții, dar în același timp trasează euchologic, oricărei ființe create, prima misiune liturgică: Slăvirea Creatorului !

2. Dintr-o altă perspectivă relațională, cu o repetitivitate circumscrisă redundanței, apar și cuvintele pe care ni le trimite prin Proorocul EZECHIEL, având și sensul de continuitate a convergenței cu Dumnezeu: „*Mergeți de vedeți ce cuvânt a mai ieșit de la Domnul!*” [9, 33,30]. Important este un aspect: nu numai că ele erau din Cuvântul propriu - zis, Persoana lui însăși, ci erau Adevărul deslușit de El, deși la nivelul elementar, apofatismul susține că nu se poate exprima pe deplin niciun concept sau percepție a lui Dumnezeu prin limbaj, fie imagini metaforice, aluzii sau afirmații. „Este important să recunoaștem limitele limbajului, pentru că ele constituie unul dintre aspectele predominante ale apofaticului: ruptura de granițele și limitele stabilite de constructul comunicativ uman al limbajului. În timp ce atât teologia apofatică, cât și cea catafatică, se bazează pe utilizarea cuvintelor, scopul suprem al mișcării apofatice în Teologie este să treacă dincolo de limbaj în experiența mistică: uniunea extatică, cu Divinul, sau în teognosia celor revelate.

3. O altă posibilă centrare analitică dezvăluie prezența redundanței în folosirea unor tipologii discursive a rugăciunilor, cu structuri lexicale, structuri superlative sau mărci lingvistice asemănătoare până la identificare. Detaliile care ne-au condus la fenomenul redundanței relative a textului euchologic le-am analizat lingvistic la nivelul de reactanță emotivă produsă credinciosului în stadiul verbalizării, fiind legată de exprimările „la nivelul trăsăturilor suprasegmentale (accent, durată, intonație), sau prin interjecții” [10, p.79].

4. Arhitectonica euchologică, considerată generatoare a rugăciunii ca *discurs specializat*, la nivel lexical se realizează prin augmentarea discursului cu formule cu pregnanță sensibilizatoare, cum ar fi: metafore (*izvor al binelui, rai binecuvântat, candelă nestinsă, Pâinea pururea vie*), epitete (*iubitor, preabun, aprig*), adverbe (*iertător, mândros, smerit, ascultător*) sau formule euchologice – scurte rugăciuni „tipizate”, pe care le regăsim tipiconal în cadrul mai multor ierurgii liturgice: *Dumnezeu să ne aibă în pază!, Domnului să ne rugăm!, Slavă Ție, Dumnezeul nostru, Slavă Ție!* Deci, rugăciunea se fundamentează nu doar pe structuri retorice, cât mai

ales pe ceea ce Charles Morris clasifica drept *discurs designativ, prescriptiv și injonctiv*, sau, altfel formulat, prin *discurs normat și normativ* [11, p.146-148]. Cuvintele trebuie să determine o anumită rezonanță emoțională, o valoare și o autoritate profund sugestive, „în absența cărora apare pericolul împiedicării sau întunecării rostului doctrinar-moral al învățaturii” [12, 7-8:738]. La nivelul textului religios, tipul de discurs formativ este definitiv, în „ecuația mesajului” retorica rugăciunii este modelată și de Divinitatea care intră în relație cu subiectul enunțiator, dar care își asumă conținutul propriului enunț, după cum afirmă Apostolul: „*Căci mi se pare că Dumnezeu pe noi, apostolii, ne-a arătat ca pe cei mai de pe urmă, ca pe niște osândiți la moarte.... Noi suntem nebuni pentru Hristos.... slabi..., de ocară... Până în ceasul de acum flămânzim și însetoșăm și suntem goi și suntem palmuiți, pribegi, ostenim lucrăm cu mâinile noastre, osândiți fiind, grăim de bine, prigoniiți fiind răbdăm, huliți fiind mângâiem. Ne-am făcut ca gunoiul lumii, lepădătură pentru toți până acum*” [9, 4,9-33]. „*Întru toate ne înfățișăm ca niște slujitori ai lui Dumnezeu facă prihană: în multă răbdare, în necazuri, în nevoi, în strâmtorări, în bătăi, în temnițe, în prigoniri, în osteneli, în privegheri, în posturi*” [9, 6,4-5]. Căci „*Slujitori ai lui Hristos sunt ei. Nebunește spun: eu mai mult decât ei. În osteneli mai mult, în temniță adeseori, în bătăi peste măsură, în moarte de multe ori...*” [9,11,23-31] Astfel, *funcția injonctivă, retorică* este cea care, ilustrând fenomenologic ipoteza redundanței, direcționează discursul către Divinitate și asupra auditoriului din Biserică prin folosirea imperativului sau a vocativului nominal: *Fiiți milostivi!, Iubiți-vă aproape!, Fiiți desăvârșiți!* Acesta este un aspect important prin care se oferă formulilor de adresare șansa unei familiarități: în Casa lui Dumnezeu, prin rostirea Preotului El se adresează „*casnicilor lui*” [9,2,19] fie prin folosirea unui substantiv (frecvent: *Fraților!*), fie printr-un adjectiv în cazul vocativ (frecvent: *Iubiți credincioși!*). În ceea ce privește formele verbale imperative, se observă preponderența lor în finalul discursului, când argumentația și patosul utilizate în tratare se desăvârșesc în exortațiile aplicative cu pronunțat caracter conativ.

5. În cuprinsul tuturor rugăciunilor – ca întâlnire dialogală personală cu Dumnezeu, se poate vorbi astfel despre o manifestare *sui-generis* a subiectivității, deci ne referim la „indicatorii de subiectivitate” teoretizați de Benveniste [13, p.223] prin fenomenul *invocației*, considerată de autorul italian drept o formulă incipientă, arhaică, de cerere / relaționare adresată Divinității. În creștinism, dimpotrivă, numai înțelegerea cultului din perspectiva harică, duhovnicească, mai ales în Biserica Răsăritului, avea să contribuie la dezvoltarea formelor sale simbolice. Mai ales la nivelul ritualului /dialogului liturgic, literatura de specialitate menționează că acesta a evoluat din atotcuprinzătorul abodah – *serviciul religios* de la Templu, care semantic subsumează din punct de vedere lingvistic 145 de ocurențe biblice prin intermediul cărora putem desluși simbolica dar și disciplina religioasă cea mai restrictivă a Antichității ebraice. Termenul descrie, în pericope diverse și cu maximă acrivie, totalitatea actelor euhologice și a ceremoniilor religioase privite ca forme ritualice de manifestare și păstrare a *legăturii, a dialogului* omului cu Dumnezeu prin rugăciune.

6. În majoritatea covârșitoare a textelor religioase (inerent în Epistolele pauline, în rugăciunile de cerere/mulțumire, în Psalmii davidici sau în Psalmii regal-mesianici) se poate identifica o așa-numită strategie a politeții pozitive (*captatio benevolentiae*), prezentă ca marcă în formulările encomiastice, care în general au scopul de a menține deschisă relația comunicațională cu Dumnezeu. Conținutul mesajului rămâne însă tainic, ascuns oamenilor trupești și celor firești, fiind deschisă celor duhovnicești care au cunoscut gândul Domnului. Tot în Epistola către Corinteni, accentuând limitele cunoașterii umane, Apostolul spune: „*Căci în parte cunoaștem și-n parte profețim. Dar când va veni ceea ce-i desăvârșit, atunci ceea ce-i în parte se va desființa (...)* Căci acum vedem prin oglindă ca-n ghicitură, dar atunci față către față. Acum cunosc în parte, atunci însă deplin voi cunoaște, așa cum și eu deplin sunt cunoscut” [9, 13,10-12].

7. Depășind factorul cronologic, această aserțiune este extrem de importantă: tot eșafodajul constructului dogmatic al Bisericii, începând cu Sinodul I ecumenic de la Niceea (325), a fost de extracție lingvistică. La Niceea el s-a sprijinit pe analiza a doi termeni: *hypostasis* și *deoființă (consubstanțial)*. Problema relației dintre Dumnezeu Tatăl și Persoana Fiului Său Iisus Hristos constituie miezul temei abordate, iar pentru o abordare corectă se impune menționarea genezei și contradicției lingvistice prin care s-a evidențiat fondul acestor erezii. Arie propuse versiunea *ĐmoioÚsioj – omiousios* (asemănător după ființă cu Tatăl) în loc de *omoousios* (de o ființă cu Tatăl), care reprezenta linia dogmatică a Bisericii. Important este faptul că într-un moment în care învățătura Bisericii abia se sedimenta etimologic și conceptual, delimitarea între erezie și credință era relativă și ținea de felul în care îți însușeai sau îți susțineai opțiunea față de un anumit termen. Problema era că această învățătură nu era cristalizată încă în formulări dogmatice fără echivoc. Din această perspectivă, a ateismului născut ca egolatrie antropofilosofică și desăvârșit ca hermeneutică radicală a existenței, în care Adam devine

primul determinist, dosarul ereziologic al Bisericii ar putea cuprinde între filele sale acest concept neobișnuit pornind de la părerile greșite până la abaterile grave de la dogmă (erezii) în categoria ateismului pozitiv.

8. Din perspectiva sistemică a Școlii de la Palo-Alto, se constată valabilitatea funcțiilor jakobsoniene care își regăsesc corespondentul în elementele actului de comunicare: *funcția referențială* - referentul, *funcția emotivă* - emițătorul, *funcția poetică* - mesajul, *funcția conativă* - receptorul, *funcția fatică* - contactul comunicativ și *funcția metalingvistică* - codul, cu precizarea că fiecare popor are un cod specific, ca matrice/marcă stilistică descriabilă doar în manieră emoțională [14, p.249]. Acest aspect ne arată o serie de formate euchologice care pot fi așezate sub semnul redundanței; de exemplu, rugăciunile începătoare ale actelor liturgice: *Slavă, Rugăciune, Împărate ceresc, Tatăl Nostru, Cuvine-se cu adevărat, Slavă*, care se continuă conform regulilor tipiconale ale zilei. Se pot menționa Psalmii, Cartea Psalmilor fiind bogată în rugăciuni de laudă, de cerere, de mulțumire și de pocăință, având texte cu „module” de formulări aproape identice.

9. *Mesajul de tip informal* poate fi reluat redundant în câmp liturgic printr-o serie de repere istorice cuantificabile. Dar trebuie să se țină seama de faptul că, indiferent de mecanismele de cercetare, indiferent de formulele de sedimentare a adevărului, orice construcție fondată exclusiv pe baze raționale în domeniul credinței este sortită eșecului. Textul din Cartea Solomon [9, 7,28] spune: „Cu adevărat Dumnezeu nimic nu iubește, fără numai pe cel ce petrece întru înțelepciune.” Rugăciunea nu numai că îl salvează de o singurătate ce devine insuportabilă, ci mai ales îl determină să-și amintească de Dumnezeu și să caute să comunice cu El.

10. În aceeași ordonare cultică, argumentele liturgice creștine țin de specificul cadrului discursiv, dar este unul în care s-a produs deplasarea centrului de greutate de pe persoana I pe persoana a II-a, mai exact asupra inter/conlocutorului divin, divinitate, Dumnezeu sau un Sfânt. Astfel, rugăciunea face uneori ca funcția expresivă (emotivă) să fie aparent deturnată de la rosturile ei; ne referim, deci, la comparația cu contextul literar laic, pentru că, spre deosebire de primul, eul liric sacru nu poate fi gândit decât pneumatic. În cuprinsul istoriei biblice, faticul este cel care conturează și întărește caractere și personalități referențiale, deoarece prin plurisemantismul său se regăsește și el în formule locale care pot fi localizate în sociologia și istoria religiei. Aspect pe care Preotul nu-l poate ignora, deoarece ele pot fi folosite pentru a obține amplificarea referențială concentrică a mesajului său. Structura clasică a epistolelor pauline este augmentată cu elemente retorice de sorginte iudaică: *chiasmul, discursul epidictic sau repetiția, amplificarea și întrebarea retorică*.

În discursul religios întrebarea este folosită în scopul schimbării unei atitudini și construirii unui comportament de confirmare și adeziune, iar PRIN ACTUL DE CREDINȚĂ, coroborat cu studierea Redundanței ritualului euchologico-liturgic, ADUCE CU SINE RĂSPUNSUL AȘTEPTAT. Deschiderea lui polisemantică are o dublă valorizare: la nivel individual (fiecare primește un răspuns pentru propriile trăiri, deci cu o semnificație/simbolică particulară), iar la nivel de grup (la nivel de comunitate) apare o anume modelare, chiar transformare a mundanului după liniile de forță ale transcendentului.

Concluzii

Prin hermeneutica verticală a textului, atât exegeza Tradiției, cât și întreg tezaurul operelor patristice nu ies de sub autoritatea unică a Bibliei, deoarece exegeza nu înseamnă redescoperirea Adevărului revelat, ci doar un complex analitic proiectat semiotic pentru o finalitate escatologică. Altfel spus, în interpretarea textului sacru, hermeneutica nu are propriu-zis o funcție revelațională, în sensul că ar descoperi un alt adevăr, ci are o funcție mistagogică, anume aceea de a trece dincolo de text, de literă, pentru a ajunge la sensul ultim al mesajului biblic, „la tot adevărul” [9,14,26], pentru că doar „sub iluminarea Duhului Sfânt [...] Biblia și Tradiția contribuie astfel la receptarea polifonică a revelației divine” [15, p.36], a Adevărului.

Urmărind cu atenție semiotica textului sacru, de la simpla rugăciune de cerere sau mulțumire, sau în orice formulă a discursului catehetic, sau în cel parenetic, în cel al omiliilor etc., toate se exprimă direcțional și cu finalitate relațională prin construcții logosice asemănătoare. Și aceasta nu doar ca regulă internă a textului, ci printr-o serie de formulări devenite în timp axiomatice, RELATIV REDUNDANTE, dar care au aceeași finalitate teantropică: Slava Creatorului !

Orice Sfânt Părinte, ca semnatar al textului religios, este conștient și recunoscător pentru alcătuirea asistată a operei sale (să ne reamintim de smerita formulă a toposurilor sinodale [9, 15,28]: „Părutu-s-a Duhului Sfânt și nouă...”), ca împreună-lucrare revelată într-o relaționare euchologică specială. Funcție de temeiul său ontologic, discursul religios se dovedește a fi determinat stilistic prin aspectele sale care țin de funcțiile comunicării, stabilite de Karl Buler (1934): cea *referențială*, cea *prescriptivă* și cea *injonctivă*; ele pot defini și realiza, recurgând la conținutul unui text dogmatico-liturgic, o comunicare de tip instituționalizat sau o

rugăciune. Aghiografii fac adesea apel la scenariul dialogat de tipul „întrebare – răspuns”, ca strategie paideică desfășurată în cadrul discursiv, procedeu retoric deosebit de util în particularizarea demersului epistemic (didactic, designativ-prescriptiv).

Referințe

1. MESLIN, M. *Știința religiilor*. București: Humanitas, 1993. 288 p. ISBN: 973-28-0419-x / ISBN-10: 973-28-0419-x
2. RIVIÈRE, C. *Socio-antropologia religiilor*. Iași: Polirom, 2000. 208 p. ISBN 973-683-441-7
3. PÖGGELER, O. *Drumul gândirii lui Heidegger*. București: Humanitas, 1998. 237 p.
4. WEIL-BARAI, A. *Observation directe du comportement*. Quebec, Paris: S. Hyacinthe Editem, 1997.
5. *The Routledge Companion to Postmodernism*. SIM, Stuart (Editor). Second Edition. New, York: Routledge, 2005. 349 p. ISBN 0415333598 (pbk.) / 041533358X
6. LOUTH, A. *Deslușirea Tainei. Despre natura teologiei*. Sibiu: Deisis, 1999. 288 p. ISBN: 973-9344-23-2
7. TRAN, V., STĂNCIUGELU I. *Teoria comunicării*. București: Comunicare. Ro, 2003. 258 p. ISBN: 9738376416
8. FRĂȚEANU, V. *Tratat de metafizică*. Cluj-Napoca: Dacia, 2002. 416 p. ISBN: 973-35-1496-9
9. BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ. 1975, tipărită acum a doua oară sub îndrumarea și purtarea de grijă a Preafericitului Părinte † Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod. București: Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
10. PANAITESCU, V. *Terminologie poetică și retorică*. Iași: Univ. „Al. I. Cuza”, 1994. 239 p.
11. MORRIS, C. *Signs, Language and Behaviour*. New-York: Prentice-Hall, 2011. 380 p. ISBN-10: 1258144735 / ISBN-13: 978-1258144739
12. GRIGORAȘ, C. Predica în slujba cuvântului lui Dumnezeu. În: *Biserica Ortodoxă Română*, Anul XCVIII, 1980, nr.7-8.
13. BENVENISTE, E. *Problèmes de linguistique générale*. Paris: Gallimard, 1966. 356 p.
14. MUNTEANU, E. *Introducere în lingvistică*. Iași: Polirom, 2005. 340 p. ISBN 973-46-0196-2
15. BRIA, I. *Hermeneutica teologică. Dinamica ei în structurarea Tradiției*. Sibiu: Andreiană, 2009. 230 p. ISBN 978-606-8106-04-5

Date despre autor:

Nicoleta PENEL (Ursuțu), doctorandă la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România.

E-mail: ursutunicoleta@yahoo.com

Prezentat la 05.05.2018